شێوازەکانی مۆنتاژ لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکاندا

(کوردستان24 وەك نموونە)

[1]شاوێن نەوزاد رەفیق   پ.ی.د دلێر ئەحمەد حمە[2]

[1] بەشی تەکنیکی میدیا/ کۆلێژی تەکنیکی کارگێڕی هەولێر/ زانکۆی پۆلیتەکنیکی هەولێر - هەولێر، هەرێمی کوردستان، عێراق..

[2] بەشی تەکنیکی میدیا/ کۆلێژی تەکنیکی کارگێڕی هەولێر/ زانکۆی پۆلیتەکنیکی هەولێر - هەولێر، هەرێمی کوردستان، عێراق.

پوختە

ئەم توێژینەوەیە بە ناونیشانی(شێوازەکانی مۆنتاژ لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکاندا) (کوردستان24) وەك نموونە، ئەم توێژینەوەیە لە جۆری توێژینەوەی وەسفییە(Descriptive Research)، کە لەگەڵ شێوازی توێژینەوەکە گونجاوە، مەبەستی بەدەستهێنانی داتا و زانیاری ورد و دروست، میتۆدی شیکاری ناوەڕۆکی بەکارهێناوە، کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتیە لە کەناڵی کوردستان بیست و چوار.K24

سامپلی ئەم توێژینەوە بریتییە لە سەرجەم بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی کوردستان بیست و چوارK24 " ، کە ژمارەیان (12) بەرنامەیە بە شێوەی گشتگیر (حصر شامل) وەرگیراوە لە ماوەی 3مانگدا کە لە 1/1/2022 تاکو 1/4/2022 .

1. هەوڵێکی ئەکادیمییە بۆ شرۆڤەکردنی پەیوەندی و کارلێك لەنێوان مۆنتاژ و بەرنامەی دۆکیۆمینتاری.

2. هەوڵێکە بۆ تێگەیشتن لە بەدەستهێنانی زانیاری دەربارەی مۆنتاژی بەرنامەی دۆکیومنتاری لە کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکان، چۆنییەتیی دروستبوونی کاریگەری لەسەر بەرهەم هێنان.

لەگرنگترین دەرئەنجامەکانی ئەم توێژینەوەیەدا :

کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا بە گشتی پشتی بە شێوازەکانی بەشداری کردن(Participatory Mode) ، ڕەنگدانەوە (Reflexive Mode)، بەستووە.

کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا لە رووی شێوازی مۆنتاژەوە زیاتر گرنگی بە مۆنتاژی بەردەوامی (Continuity editing)، مۆنتاژی تۆنی (Tonal editing)، داوە.

کلیلە وشەکان: شێوازەکانی مۆنتاژ ، بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکان ، کەناڵە ئاسمانییەکان .

مجلّة پۆليتكنيك للعلوم الإنسانية والإجتماعية
المجلد 4 ، العدد 1 (2023)
أُستلم البحث في 20 يونيه 2022؛ قُبل في 14 أغسطس 2022
ورقة بحث منتظمة: نُشرت في 12 أبريل 2023
البريد الإلكتروني للمؤلف shawen.rafeeq@epu.edu.iq
حقوق الطبع والنشر © 2023 شاوين، د. دلير. هذه مقالة الوصول اليها مفتوح موزعة تحت رخصة المشاع الإبداعي النسبية - CC BY-NC-ND 4.0

1. پێشەکی

مۆنتاژ لە کۆتاییەکانی سەدەی هەژدەو سەرەتاکانی سەدەی نۆزدەهەم سەری هەڵدا، وڵاتانی پیشکەوتوو سودی زۆریان لە مۆنتاژ وەرگرت بە تایبەتی لە دروستکردن و بەرهەمهێنانی فیلی سینمایی، چونکە سەرەتا مۆنتاژ لە سینمادا پەیدا بوو دواتر تەلەڤزیۆنەکان سوودیان لێ وەرگرت، هونەری مۆنتاژ هۆکارێک بوو بۆ بەیەک بەستنەوەی وێنە و گرتەکان بە تایبەتی کورتە فیلمە ڕەش و سپییە بێ دەنگەکان بۆ ئەوەی ناوەڕۆکی پەیامی فیلمەکان بگەیەنن، گرنگی کرداری مۆنتاژ بەتەنها لە ناو فیلمدا خۆی نابینێتەوە، بەڵکو یەکێکە لە کارە هەرە سەرەکیەکانی ناوکاری میدیا بە تایبەتی لە بواری تەلەڤزیۆنیدا، چونکە لە یەک کاتدا دەتوانێت وێنە جوڵاوەکان جوان بکات یاخود بیانشێوێنێت، ئەمە بە پێی سیاسەتی دەزگاکە بڕیاری لەسەر دەدرێت، هیچ وێنە ڤیدیۆیەک کە جگە لە وێنەی زیندو بەبێ مۆنتاژ بۆ پەخش دەرناچێت، مۆنتاژ هونەرێک نیە تەنها ڕیزکردنی گرتەکان بێت، بەڵکو هەندێک جار دەوری پاسەوانی دەرگاش دەبینێت لە ناو دەزگاکانی ڕاگەیاندندا، چونکە هەموو ئەو گرتە ڤیدیۆیانەی کە شیاو نەبن بۆ بڵاوکردنەوە لادەبرێن و هەوڵ دەدرێت جوانترینەکان نیشان بدرێت، کە ئەمە هەموو ئەو کارانە لەلایەن کەسێکەوە ئەنجام دەدرێت پێی دەوترێت مۆنتێر، کە بە بڕیاری دەرهێنەر ئەنجامی دەدات، کەسی مۆنتێر تاوەکو باگکراوندێکی باش و خاوەن پلەیەکی زانستی ئەکادیمی باشی هەبێت، ئەوا ئەم پرۆژەیەی کاری لەسەر دەکات رەنگدانەوەی باشی دەبێت لەسەر بینەر و لەو ڕێگەیەوە پەیامی ناوەڕۆکەکەی بە تەواوی دەگات بە وەرگر .

بەشی مۆنتاژ لە هەر دامەزراوەیەکی میدیایی شوێن و کەسی تایبەتی خۆی هەیە، بەتایبەتی لەم چەند ساڵەی دواییدا کە جیهان پێشکەوتنی بەخۆوەی بینیوە لە ڕووی تەکنۆلۆژیاوە، لەگەڵ گۆڕینی سیستەمی تەلەڤزیۆنی بۆ سیستەمی دیجیتاڵی و بەکارهێنانی کۆمپیوتەر لە بەرهەمهێنانی تەلەڤزیۆندا، کە لە ئەنجامدا گۆڕانکارییەکی ڕیشەیی لە هەموو میکانیزم و تەکنیکەکانی بەرهەمهێنانی وێنە و دەنگ و مۆنتاژ و ئامێر و ئامێرە جۆراوجۆرەکاندا ڕوویدا ئەمە وایکردووە تەکنیکی مۆنتاژیش لە ڕووی ئەم پێشکەوتنەی تەکنۆلۆژیاوە گرنگی تەواوی پێ بدرێ، چونکە مۆنتاژ پەیوەندییەکی باشی هەیە لەگەڵ پێشەکەوتنی ئامارازەکانی میدیا بەتایبەتی تەلەڤزیۆن.

لە هەرێمی کوردستانیش بەتایبەتی لە پاش ساڵانی (2000)ەوە کاتێک دەزگاکانی میدیا کوردیەکان چوونە نێو مانگە دەستکردەکانەوە، ئاستی ڕۆشنبیری کۆمەڵگاش بەرەو پێش چوو، پێویست بوو جگە لە پەخشکردنی بەرنامە سیاسییەکان گرنگی بە بەرهەمهێنانی بەرنامە هەمەڕەنگ و جۆربەجۆرەکانیش بدەن، کە ئەمەش پێویستی بە گرنگیدانێکی تەواو هەبوو بە پرۆسەی مۆنتاژکردن، چونکە هەوڵیان داوە لە ڕێگەی نیشاندانێکی جوانەوە ناوەڕۆک و پەیامی بەرنامەکان بە تەواوی بگەینن بە بینەر.

ئەم توێژینەوەیە بەناونیشانی (شێوازەکانی مۆنتاژ لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکان) پێشکەش کراوە، توێژینەوەیەکی وەسفی یە، لە گرنگترین ئامانجەکانی بریتییە لە زانینی ئەو شێوازو هونەرییانەیە کە لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمینتارییەکانی کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24ە، لەم توێژینەوەدا توێژەر میتۆدی شیکردنەوەی ناوەڕۆکی بەکارهێناوە بەو پێیەی کە ئەم میتۆدە گونجاوە لەگەڵ ئەو ئامانجەی هەیەتی لەم توێژینەوەیە.

بەشی یەکەم: چوارچێوەی میتۆدی توێژینەوە:

1. کێشەی توێژینەوە

مونتاژ بەبنەمایەکی سەرەکی دادەنرێت لە سینەماو تەلەفزیۆندا، هەروەها ئەم پرۆسەیە رۆڵێکی بەرچاو و گرنگی هەیە بۆ گەیاندن و دەرخستنی ئەو پەیامەی کەدەمانەوێت لەرێگەی ژانەرەکانی تەلەڤزیۆنەوە بیگەیەنینە وەرگرەکان، کارتێکەریش هۆکارێکی کاریگەری مۆنتاژە لەزیاتر گەیاندنی ڕووداوەکان بەشێوەیەکی بابەتیانە.

بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری یەکێکە لەجۆرەکانی بەرنامە کە بەشێك لە کەناڵە ئاسمانییەکان پشکی شێریان پێداوەو ڕووبەرێکی فراوانیان بۆ تەرخانکردووە لە ناو لیستی بەرنامەکانیاندا، بەشێوەیەك کە گرنگی و پێویستی ئەم جۆرە بەرنامەیە وایکردووە هەندێك لەکەناڵەکان تایبەتمەندبوون لەبەرنامەی دۆکیۆمێنتاری، هەستکردنیشم بەم بەهاو گرنگییەی ئەم جۆرە بەرنامەیە پاڵنەرێکی سەرەکیم بووە بۆ ئەوەی بیکەم بەبابەتی توێژینەوەکەم و بەشێوەیەکی زانستییانە لێی بکۆڵمەوە.

لێرەدا ڕووخسارەکانی پرسیاری کێشەی ئەم توێژینەوەیە دەردەکەوێت، کە ئایا شێوازەکانی مۆنتاژ لەبەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵە ئاسمانیە کوردییەکان چین؟

2. پرسیارەکانی توێژینەوە:

توێژەر کۆمەڵێك پرسیار دەورژێنێت بۆ ئەوەی لە توێژینەوەکەیدا بتوانێ وەڵامیان بداتەوە، گرنگترین پرسیارەکانیش ئەمانەن:

1. گرنگترین ئەو شێوازانەی مۆنتاژ لەبەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 چین؟
2. گرنگترین شێوازەکانی بەرنامەی دۆکیومێنتاری کە کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 گرنگیان پێدەدەن چین؟
3. دیاریکردنی ئەو کارتێکەرە ڤیدیۆییانەی کە بەکاردێن لە بەرهەمهێنانی بەرنامە دۆکیۆمینتارییەکان لە کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24.
4. دیاریکردنی ئەو کارتێکەرە ڤیدیۆیانەی کە کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 بەکاریان دەهێنێ لە پرۆسەی مۆنتاژ لە بەرهەمهێنانی بەرنامەکانی دۆکیۆمێنتاری.

5. ئامانجەکانی توێژینەوە:

دەتوانین ئامانجی ئەم توێژینەوەیە لەم چەند خاڵەداچڕ بکەینەوە:

1. دەرخستنی بایەخ و ڕۆڵی مۆنتاژ لە بەرنامە دۆکیومنتارییەکانی کەناڵی ئاسمانی کوردستان بیست و چوار K24 دا.
2. خستنەڕووی واقیعی پرۆسەی مۆنتاژ لە بەرنامە دۆکیومنتارییەکانی کەناڵی ئاسمانی کوردستان بیست و چوار K24 دا.
3. خستنە ڕووی زانیاری لە ڕووی جۆری بابەتی بەرنامە دۆکیۆمنتارییەکانی کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 دا.
4. دەرخستنی شێوازەکانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی کوردستان24 دا.

3. گرنگیی ئەم توێژینەوەیە:

1. لایەنی ڕەسەنایەتی: گرنگی سەرەکی ئەم توێژینەوەیە لە ڕەسەنایەتییەوە سەرچاوەی گرتووە، یەکەم توێژینەوەی زانستییە لەسەر ئاستی کوردستان تاوتوێی شێوازەکانی مۆنتاژ لەبەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵە ئاسمانیە کوردییەکان دەکات.

2. لایەنی تیۆری: هەوڵێکە بۆ تێکەیشتن لە بەدەستهێنانی زانیاری دەربارەی مۆنتاژی بەرنامەی دۆکیومنتاری لە کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکان، چۆنییەتی دروستبوونی کاریگەری لەسەر بەرهەم هێنان، تایبەتمەندیی مامەڵەکردنی کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکان لەگەڵ گونجاندنی شێوازی مونتاژ بەرامبەر بە قوتابخانەکانی دۆکیۆمینتاری.

3. لایەنی زانستی: ئەم توێژینەوەیە، دەچێتە بواری پسپۆڕی تەلەڤزیۆنی، بە تایبەتی چۆنییەتی بەگەڕخستنی مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی لە بەرنامە دۆکیۆمینتاری، هەروەها هەوڵێکی ئەکادیمییە بۆ شرۆڤەکردنی پەیوەندی و کارلێك لەنێوان مۆنتاژ و بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری، زیاد لەوەش دەرخستنی لێکەوت و میکانیزمەکانی بەکارهێنانی ئامرازەکان و شێوازەکان لەم پرۆسەیەدا.

4. لایەنی پەیوەنداری: گرنگی ئەم توێژینەوەیە بۆ لایەنی پەیوەندار کە کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکانە بە تایبەت کەناڵی ئاسمانی کوردستان بیست و چوار K24 کە سامپلی ئەم توێژینەوەیە بۆ زانینی سروشتی بەکارهێنانی شێوازەکانی مۆنتاژ لە بەرنامە دۆکیۆمنتارییەکانیان و چۆنییەتی کاریگەری دروستکردنە لەسەر بینەران، لەئاکامی گەشەسەندنی شێوازی تەکنیکی مۆنتاژدا.

5. چەمکەکانی توێژینەوە:

1 - شێواز(**style**): ئەو نمایشە هونەرییە کە لە ڕێگەی زانیاری و مەرجەکانی ئەو ماددانەوە بەکار دەهێنرێت، کە لە ڕووی تەکنیکییەوە مامەڵەی لەگەڵ کراوە، واتە نیشاندانی ئەو توخمە هونەرییانەی کە بەپێی دید یان بیرۆکەیەکی بەرهەمهێنەر نمایش دەکرێ بۆ ئەوەی بتوانێت تایبەتمەندی و بەرژەوەندییەکانی بگەیێنێت (ثامر 2013، 37).

هەرچی پێناسەی ئیجرائی توێژەرە بۆ چەمکی شێواز: ئەو قاڵبە هونەرییە لە بەرنامەی تەلەڤزیۆنیدا بەکاردێت، تێدا دەرهێنەر هەوڵ دەدات باشترین شێوازی تەکنیکی بەرهەمهێنان بەکاربێنێت لە ناوەرۆکی بابەتەکان، بۆ ئەوەی ناوەرۆکی توخمە هونەرییەکان و پەیامەکەی وەکو خۆی و بە باشترین شێوە بگەیێنێت بە بینەر.

2 - مۆنتاژ:ووشەی (Montage)ی فەرەنسی- بە واتای کۆکردنەوە، دیاریکردن، گونجاندن، بەیەکەوە بەستن، لکاندن دێت، لە ئینگلیزی ووشەی (Editing) مانای کرداری هەڵبژاردن و کۆکردنەوەی گرتەکانە و ریز بەندکردنیان یان لادانی هەندێك لە گرتەکان دێت، بە جۆرێك بۆ بینەر سەیرکردنی یەك لە دوایی یەکی گرتەکان دەستەبەر و گوزارشت لە ڕووداو و بیرۆکەیەکی دیاریکراو بکات بە گوێرەی دیدگای دەرهێنەر (عامر 2019، 9).

هەرچی پێناسەی ئیجرائی توێژەرە بۆ مۆنتاژ واتای بیناکردنی مادی و وێنەیی و زەمانەوانی دەگەیەنێت لەگەڵ پێکهاتنی گرتەی پێویست بە پێی ڕیزبەند کردنێکی لۆژیکی و سیمبوولی و جوانی، لەبەر ئەوە دەکرێ بووترێت مۆنتاژ هونەر و پیشە و چێژ و داهێنانە.

3 - بەرنامە دۆکیومێنتاری: دۆکیۆمێنتاری وشەیەکی لاتینیەو لە وشەی دۆکیۆمێنتەوە (Document) هاتووە کە بەمانای بەڵگەنامە دێت، بەڵام بەدرێژایی تێپەربوونی کات مانای وشەکە گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە، لەسەر ئەو بنەمایەش فیلمی دۆکیۆمێنتاری چەندین پێناسەی جیاجیای بۆ کراوە (الداود 2013، 9)، بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری بریتی یە لە نامەیەکی هونەریی کە ململانێیەکی توند لە نێوان هەردوو بنەمای کۆمەڵایەتی وسیاسی دەکات (Sheila 2011, 16).

هەرچی پێناسەی ئیجرائی توێژەرە بۆ بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری یەکێکە لەهونەرەکانی تەلەفزیۆن، کەتیایدا زۆرترین حەقیقەت دەخرێتە ڕوو سەبارەت بەبابەت یان بوار یان کەسایەتیەك، ڕێگە بەکەمترین دەستکاری ولادان دەدات لەلایەن بەرهەمهێنەر یان دەرهێنەری بەرهەمەکەوە وتەواو ڕەنگدانەوەی بابەتەکەیە کەکاری لەسەر دەکرێت. بەرنامەی دۆکیومێنتەری دەشێت بۆ هەموو بوارەکان بەرهەم بهێنرێت (سیاسی، کۆمەلایەتی، ئابوری، هونەری... هتد).

4 - کەناڵی ئاسمانی: کەناڵ، مەبەست لێی ئەو ئامرازەیە، کە لە ڕێگەیەوە نێرەر پەیام ئاراستەی وەرگر دەکات. دەتوانین بڵێن کەناڵە ئاسمانییەکان بە چەندین شێوە ناسێنراون، "مەبەست لێی خستنەڕووی پرۆگرامی تەلەفزیۆنییە لە ڕێگەی تۆڕێکی مانگی دەستکردەوە، کە بە دەوری زەویدا لە ڕێڕەو و ڕێچکەی دیارکراو دەخولێنەوە، گۆشە و ئاراستەی بەیەکگەیاندنی هەریەك لە پارچەکانی دیاریکراوە" (اللحياني 2008، 37)، هەروەها کەناڵە ئاسمانییەکان بە "وەرگرتنی پەخشی ڕاستەوخۆی تەلەڤزیۆنی لە ڕێگەی مانگە دەستکردەکانەوە دەوترێت بە ئامێری وەرگری ناوماڵ (ریسڤەر)، بە بێ هەبوونی وێستگەی گەورەی زەمینی" (وهيبة 2000، 7).

هەرچی پێناسەی ئیجرائی توێژەرە بۆ کەناڵی ئاسمانی هەموو کەناڵێك لە ڕێگەی مانگی دەستکردەوە پەخشەکەی بڵاو دەکرێتەوە، خەڵك لە ڕێگەی سەتەلایتەوە لەهەر شوێنێکی دونیا و لە هەر وڵاتێك بتوانن سەیری بکەن بە کەناڵی ئاسمانی دادەنرێت.

بەشی دووەم لایەنی تیۆری توێژینەوە:

یەکەم: مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی(چەمک و ڕەهەندە نوێکەرایەکانی)

1- چەمک و پێناسەی مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی

مۆنتاژ بە گرنگترین قۆناغەکانی بەرهەم هێنانی تەلەڤزیۆن و سینەما دادەنرێت، چەمکی مۆنتاژ لە ووشەی((Montage ی فەرەنسییەوە وەرگیراوە بە واتای کۆکردنەوە، دیاریکردن، گونجاندن، بەیەکەوە بەستن و لکاندن دێت. لە زمانی ئینگلیزی دا ووشەی (Editing) بەکارهاتووە، کە مانای کرداری هەڵبژاردن و کۆکردنەوەی گرتەکانە، پۆلێن و ریزکردن یان لادانی هەندێك لە گرتەکان دێت، بە جۆرێك بە گوێرەی گۆشە نیگای دەرهێنەر بۆ بینەر، سەیرکردنی یەك لە دوایی یەکی گرتەکان دەستەبەر و گوزارشت لە ڕووداو و بیرۆکەیەکی دیاریکراو دەکات.

مۆنتاژ لە درامایی تەلەڤزیۆنی، واتای بیناکردنی مادی و وێنەیی و زەمانەوانی دەگەیەنێت لەگەڵ پێکهاتنی گرتەی پێویست بە پێی ڕیزبەندکردنێکی لۆژیکی و

سیمبوولی و جوانی، لەبەر ئەوە دەکرێ بووترێت مۆنتاژ هونەر، تەکنیك، پیشە، چێژ و داهێنانە (عبدالطیف 2016، 183).

مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی بریتی یە لە ڕێکخستن و پێکەوە گرێدانی گرتە ڤیدیۆکان و بەخشینی ڕیتم و هەماهەنگی لە نێوان ئەو سکوێنسە جیاوازانە کە پێکهێنەری سەرەکی هەر بەرهەمێکە. هەروەک ئەنجامدانی جوانکاری و بونیادنانی ستراکچەری بەرهەمە تەلەڤزیۆنیەکەش ئامانجێکی دیکەی پرۆسەکەیە، کە ئەویش لە ڕێگەی بڕین و کورتکردنەوە و ئاڵوگۆڕکردن و تێکەڵکردنی دیمەنە ڤیدیۆییەکانەوە هارمۆنی و هێلێکی درامی بە بەرهەمەکان دەبەخشێ، بە شێوەیەک کاتێک بینەر سەیری دەکات، زوو کارلێک لەگەڵ دیمەنەکاندا دەکات (عەبدولرەحمان 2019، 178).

مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی وا پێناسەکراوە کە یەکێکە لە پایە سەرەکی و گرنگەکانی هەر بەرهەمێکی تەلەڤزیۆنی یان سینەمایی، میدیای سەرکەوتوو گرنگی تایبەت دەدات بە بواری مۆنتاژ و کرداری مۆنتاژ، ئەگەر چی لە ناو ژوورێکی بچوکی داخراودا ئەنجام دەدرێت کە تیایدا دواین کارە هونەریەکان کۆتاییان دێت، بەڵام مۆنتاژ بە زیندوترین کاری هونەری دادەنرێت کە بەهۆیەوە بەشە جیاوازەکانی بەرهەمەکە پێکەوە دەلکێنرێن (حەسەن 2017، 1).

2- ئەرکەکانی مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی

بەهۆی چەند هۆکارێکی جیاوازەوە پەنا بۆ مۆنتاژ کردن دەبردرێت، هەندێکجار پێویستی بە دووبارە کردنەوەو ڕێکخستنی گرتەکان هەیە، تاوەکو چیرۆکێکی پڕمانا و بە شیوەیەکی جوان و ڕێک و پێک پێشکەش بە بینەر بکرێت، هەندێک کاتیش بە ناچاری پەنا دەبرێتە بەر مۆنتاژ کردن، ئەمیش بۆ بڕینی ئەو گرتە زیادانەی کە لە چیرۆکەکەدا هەیە یاخود بۆ لابردنی ئەو گرتە ڤیدیۆیانەی چەند جارێک بە هەڵە یاخود بەناچاری دووبارە بوونەوەتەوە، بەتایبەتی لە کاتی چاوپێکەوتنەکاندا، یاخود گۆڕینی گرتەیەکی هەستیار بۆ گرتەیەکی مامناوەندی ڕێک وپێک. بەم شێوەیە کارەکانی مۆنتاژ لە چوار بنەمای سەرەکی خۆی دەبینێتەوە، کە پێکدێت لە مانەی خوارەوە :

1 - کۆکردنەوە: ئاسانترین جۆری مۆنتاژە کە بریتییە لە کۆکردنەوەی بەشەکانی بەرنامەیەک لە ڕێگەی پەیوەندیە جیاجیاکانی بڕینی بینراوی تۆمارکراو و کۆکردنەوەی بەشەکان بەشێوەیەکی ڕێک وپێک و لەدوای یەک، هەر کاتێک ئەم پرۆسەیە گرنگی پێدرا ئەوا کار ئاسانی و تێکۆشانی کەمتر پێویست دەبێت بۆ ئەو چیرۆکەی کاری مۆنتاژی لەسەر ئەنجام دەدەین (شهیب 2003 ، 54) .

2 - بڕین یاخود پاککردن: زۆربەی کارە گرنگەکانی مۆنتاژ و بابەتە بەردەستەکانی مۆنتاژ پێویستە بە پرۆسەی بڕیندا تێپەڕ بێت، تاکو بەرهەمی بینراو و کۆتایی بە کاتێکی دیاریکراو کۆتایی بێت، یاخود ئەو بابەتە زیادانەی لە سێکوێنسی (sequence)بەرهەمەکاندا هەیە بسڕێتەوە (سند 2013، 66) .

وشەی (Trim) لە مۆنتاژدا بەشێوەیەکی جیاواز بەکاردەهێنرێت، چونکە ڕێگەت پێ دەدات دەستکاری بابەتەکان بکەیت کەلەسەر ئامێری کۆنترۆڵ بە بابەتی مۆنتاژکراو کە دەتوانی زیاد یاخود کەمی بکاتەوە لە خاڵی مۆنتاژی دیاریکراو.

3 - ڕاستکردنەوە: ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵانەی کە لە کاتی وێنەگرتندا ڕوویداوە، جا چ هەڵەی وێنەیی بێت، یاخود هەڵەی دەنگی، ئەمیش بە سڕینەوەی گرتەکان یا بڕینی وێنە ڤیدیۆییەکان بێت، یان گۆڕینیان بۆ گرتەی باشتر و شیاو تر لە جێ بەجێکردنی کاری مۆنتاژدا، ڕەنگە ئەم جۆرە لە جۆرەکانی کاری مۆنتاژ ئاسانتر بێت، کە کارەکانی بریتی یە لە سڕینەوە یاخود بڕینی چەند چرکەیەکی کەم کە هەڵەیەک تێیدا ڕوویدابێ، بەڵام دەکرێ چەندەها کاری جیاواز لە خۆ بگرێ، بە تایبەتی ئەگەر گرتە دووبارەکراوەکان لەگەڵ زۆربەی بەشە تۆمارکراوەکان نەگونجێ یا ڕەنگە لە هەندێک لە گرتە ڕاستکراوەکان کە جیاوازییەکی ڕوون بدۆزێتەوە لە گرتەکانی تر، لە پلەی گەرمی ڕەنگەکە یاخود باشی دەنگەکە یان گرتە زۆر نزیکەکان یان ئەو گرتانەی بە باشی ڕێک نەخراوە کە پەیوەندی بە گرتەیەک لە گرتەکانی خامەکە، بەدی دەکرێ، لەم کاتەدا کاری مۆنتاژ دەبێتە کارێکی ئاسان و گەورە لەناو پرۆسەی مۆنتاژی داهاتوودا (الجمال 2013، 22).

4 - بونیاتنان: زۆربەی کارە هەرەگرنگەکانی مۆنتاژ کە گران و قورس بێ، بریتییە لە توانا لەسەر بونیاتنان و پێشکەشکردن لە بەرنامەیەکی دروستکراو لە چەند گرتەیەکی زۆر، چونکە مۆنتاژی داهاتوو تەنها ئەوە نییە کە بەشێکی لاوەکی بێ لە پرۆسەی بەرهەمهێنان، بەڵکو وای لێدەکات کە قۆناغی بەرهەمهێنانی سەرەکی دروست بکات (زیتل 2004، 419)

3- گرنگیی مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی

مۆنتاژی تەلەڤزیۆنی چەند گرنگیەک لەخۆ دەگرێ، کە گرنگترینان ئەمانەن (الجمال 2013، 26):

1. دانان و ڕیزبەندکردنی گرتەکان بە پێی ناوەڕۆک و سروشتی بابەتەکە بەشێوەیەکی هەڕەمەکی و جۆراوجۆر و بڕینیان بەپێی شێوازی گرتە و جوڵەی کامێراو قەبارەی گرتەکان بۆ بینەر، ئەمانە وا دەکات کە بینەر لە کاتی بینینی بەرهەمەکان توشی بێزاری نەبێت، لە هەموو گۆشە جیاوازەکانی بابەتەکەو بە بێ جیاوازی دیمەنەکان ببینێت.

2. ڕەشکردنەوەی ئەو دیمەنانەی کە گونجاو نین یاخود شیاو نین بۆ بڵاوکردنەوە، بەڵکو لە بری ئەوان بابەتی جوان و سەرنج ڕاکێش هەڵبژێردرێت و دابندرێت.

3. دروستکردنی جۆرێک لە خۆشی پێدانی تام و چێژی بە بابەتەکان لە پرۆسەی تەلەڤزیۆنی بۆ بینەر، لەرێگەی ئەو کاریگەری وێنەیی و دەنگیانەی کە لە پرۆسەی مۆنتاژدا بەکاردێن. ئەمانەش لە ڕێگەی پێک بەستنەوەی چەند گرتەیکی جیاواز یان لە ڕێگەی کاریگەرییەکی دەنگی جۆرێک لە خۆشی پێشکەش بە بینەر دەکرێ.

4. دروستکردنی کاریگەری درامی لەسەر پرۆسەی مۆنتاژکردن بە تایبەتی بۆ ئەو بابەتانەی کەوا ناتواندرێت پەیامەکان بەشیوەی ڕاستەخۆ بگەینرێت بە بینەر، بۆیە پێویست بەوە دەکات کە بە شێوەی مۆنتاژی خەیاڵی دروست بکرێت وەک پاڵنەرێک بۆ بابەتەکان ڕوون بکرێتەوە، بەتایبەتی لە هەندێک بابەتی ترسناکدا.

4- شێوازەکانی مۆنتاژی تەلەفزیۆنی

به بڕوای دەرهێنەری دیاری سۆڤیەت (سێرگی ئایزنشتاین) لەناو تیۆری مۆنتاژی سۆڤیەتدا کۆمەڵێک شێوازی جیاواز هەیە، و هەردوو (ئایزنشتاین و کولێشۆڤ) لە ڕێگەی پیشەکەیانەوە ئەم شێوازانەی تیۆری مۆنتاژی سۆڤیەتیان بەکارهێنا، ئەمە یارمەتییان دا ببنە هەندێک لە کاریگەرترین سینەماکارە تەکنیکییەکانی هەموو سەردەمەکان، ئەم بزووتنەوەیە بە شێوەیەکی بەرفراوان بە گۆڕینی شێوازی مۆنتاژکردنی فیلم لە سەرانسەری جیهان ناسراوە. بە گشتیش شێوازەکانی مۆنتاژکردن بریتین لە مانەی خوارەوە: (عەبدولرەحمان 2019، 180)

• مۆنتاژی هاوتەریب (Parallel editing): یەکێکە لە شێوازە کۆنەکانی مۆنتاژ، ئەم شێوازە بریتیە لە کۆکردنەوەی دوو ڕووداو، کە لە ڕووی زەمەنییەوە هاوکات لەگەڵ یەکتریدا ڕوودەدەن، بەڵام شوێنی ڕوودانیان جیاوازە و هەریەکەیان لە شوێنێکی جیاواز ڕوو دەدەن، کۆکردنەوەی دیمەنەکان بە شێوەیەکی دروست کاریگەری تەواو لەسەر بینەر دروست دەکات، دروستکەری بەرهەمەکە بەرلەوەی دەست بکات بە مۆنتاژکردنی ئەم جۆرە شێوازە پێویستە بیر لەوە بکاتەوە کە بۆچی لە نێوان ئەم دوو دیمەنە بڕین ئەنجام دەدات، ئەم شێوازە ئامانجی زیادکردنی هاندان و چاوەڕوانی بینەرە.

• مۆنتاژی ئەندێشەیی (Intellectual editing): ئەم شێوازە پشت بە ئایدۆلۆژیا دەبەستێت، لەم شێوازەدا گرتەکان بەش بەش دەکرێن و لە سیاقی ڕووداوەکان دەردەهێنرێن، تیایدا دوو سکوێنسی پێچەوانە پێکەوە دەلکێنرێن، لە کۆکردنەوەی ئەو دوو سکوێنسە دژیەکە، سکوێنسی سێیەم لە ئەندێشەی بینەردا لە دایک دەبێت، کە گوزارشت لە دیمەنێک دەکات، لە دەرەوەی چوارچێوەی بەرهەمەکە.

• مۆنتاژی پێوانەیی (Metric editing) : لەم شێوازەدا بڕینی ئینسێرتەکان بەشێوەیەکی سەرەکی، پشت بە درێژی ماوەی ئینسێرتەکەو بەردەوامی گۆشە جیاوازەکانی هەمان ئینسێرت دەبەستێت، بە ئامانجی ئەوەی دڵە ڕاوکێ لای بینەر دروست بکات.

• مۆنتاژی ئیقاعی(Rhythmic editing) : لەم شێوازەشدا شێوەی بڕینەکان پشت بە جوڵەی ناو ئینسێرتەکان دەبەستێت، بە شێوەیەک پارێزگاری لە بەردەوامی و داینامیکیەتی ئاکتە جیاوازەکانی نێو ئینسێرتەکان دەکات و لە ئەنجامدا دوو مانای جیاواز بەرهەم دێنێت.

• مۆنتاژی تۆن(Tonal editing): ئەم شێوازە، پشت بە ڕەهەندی سۆزداری ئینسێرتەکان دەبەستێت، بە شێوەیەک ئامانجی بڕینی ئینسێرتەکان، قوڵکردنەوەیانە بە بەهای سۆزداریی نێو دیمەنەکانە، بەبێ ڕەچاوکردنی ماوەو درێژی ئینسێرتەکان.

• مۆنتاژی هارمۆنی(Harmonic editing) :ئەم شێوازە زیاتر هەموو توخمەکانی شێوازەکانی مۆنتاژی پێوانەیی ڕیتمی تۆنی پێکەوە کۆدەکاتەوە بۆ دروستکردنی مۆنتاژێک کە کاریگەری زیاتری لەسەر تۆن یان ئۆڤەرتۆنی بینەران هەبێت.

• مۆنتاژی بەردەوامی (Continuity editing): ستایلێکی کلاسیکیەو ئامانجی ئەم شێوازە، دروستکردنی هەستی بەردەوامییە لای بینەر لە ڕووی کات و شوێن و ڕووداوە دراماتیکیەکانەوە.

ئەمانەی باسکران چەند شێوازێکی گشتی بوون، لە بواری مۆنتاژکردندا ئەوەی گرنگە لێرەدا ئەوەیە، کە مۆنتێر یان دەرهێنەر ناچار نییە لە کاتی مۆنتاژکردندا، پشت بە یەک شێواز ببەستێت، بەڵکو باشترین جۆرەکانی مۆنتاژکردن ئەوەیە، کە لە بەرهەمێکدا، زیاتر لە شێوازێک و ستایلێکی مۆنتاژکردن بەکاربهێنرێت، بە شێوەیەک دەبێت مۆنتێر بزانێت، هەر یەک لە سکوێنسە جیاوازەکانی بەرهەمەکەی، چ جۆرە شێوازێکی پێویستە.

دووەم: بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری(چەمک و پێناسە و تایبەتمەندییەکانی)

1 - چەمکی دۆکیۆمێنتاری:

وشەیەکی لاتینییە لە ووشەی دۆکیۆمێنت(Document) ەوە هاتووە، کە بەمانای فێرکردن دێت، بەڵام بەتێپەڕبوونی کات مانای وشەکە گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە، هەروەها بەکارهێنانی دەستەواژەی (documentarie) سەرەتا بۆ فەرەنسیەکان دەگەڕێتەوە، کە بۆ وەسفی فیلمی گەشتەکان بەکاریان دەهێنا De) (voyageو بابەتەکانی تایبەت بوون بە شوێن یان ڕووداو یان کەسێك. بەڵام لای ئینگلیز (Documentary) تەنیا بۆ تۆماری واقع نیە، بەڵکو بۆچوونیشی بۆ زیاد دەکرێت (الحديدي 1999، 11).

لە وڵاتانی ئەوروپا بە گشتی دەستەواژەی (documentarie) بەکاربراوە بە تایبەت پاش دروست بوونی فیلمی دۆکیومێنتاری بە فۆرمی نوێ، لە وڵاتانی عەرەبیش (الافلام التسجيلية – الافلام الوثائقية)بەکارهاتووە (مرعي 2004، 17).

دۆکیۆمێنتاری (فیلمی تۆمارکراو)، بەپێی یەکێتی نێودەوڵەتی بۆ سینەمای تۆمارکراو لە 1948 وا ناسراوە، کە هەموو ئەو شێوازانەی تۆمارکردنی فیلمە بە هەر شێوەیەك لە شێوەکانی کە ڕاستی پێشکەش دەکرێت بەهۆی ئامرازەکانی وێنەگرتنی ڕاستەوخۆ، یان بە دووبارە دروستکردنەوە و پێکهێنانەوەی بە ڕاستگۆی و بەپێی پێویست، سێ ڕەگەزیش وا لە بەرنامە دەکەن لە جۆری دۆکیومێنتاری بێت، چیرۆك و واقعێکی ڕاستەقینە و زانیاری ورد لەسەر ناوەڕۆکی بابەتەکان (Aufderheide 2007, 4).

بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری بەبابەتێکی تەلەفزیۆنی و سینەمایی گرنگ دادەنرێت، بەهۆی ئەو بایەخە کەلتوری و ڕۆشنبیری و میدیایی و فێرکاریەی هەیەتی بۆ تەواوی کۆمەڵگەکانی جیهان، بۆیە بەرهەمهێنەرانی ئەم جۆرە بەرنامە و فیلمانە بایەخی زۆری پێدەدەن (عبدالرزاق 2019، 2).

هەروەها بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری بەم شێوەیەش پێناسە کراوە: ئەو چوارچێوەیەیە کە بابەتێکی دیاریکراو نمایش دەکات بە بەکارهێنانی باشترین شێوازی هونەری گونجاو کە بابەتەکە شیدەکاتەوە و هەموو ڕەگەزو بۆچونە جیاوازەکان لەسەری دەخاتەڕوو، ئەمەش بە وێنەیەکی گونجاو کە سەرنجی بینەر ڕادەکێشێت وکاریگەری لەسەرخەیاڵیان دادەنێت و پشت دەبەستێت بە وێنەو تێبینی و چاوپێکەوتن و ڕونکردنەوە لەگەڵ ڕێکاکانی ڕونکردنەوەو تایبەتمەندی واقعی وشیکردنەوە ولێکدانەوە و مرۆژایەتی تێدا

(شلبي 2007، 91).

(جريرسۆن) دەڵێ "بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری بریتییە لە چارەسەركردنی ڕووداوی ڕاستەقینە و تێڕوانین لە چوارچێوەی فیلمێكدا". بەڵام دەرهێنەر (ویلارد فاند) دەڵێت "فیلمی دۆكیۆمێنتاری بریتییە لە بەرنامەیەكی هونەری كە ململانێیەكی توند لە نێوان هەردوو بنەمای كۆمەڵایەتی و سیاسی دەكات" (المنصور 2020، 8).

پەیوەندی بەهێز هەیە لەنێوان بەرنامەی دۆكیۆمێنتەری تەلەفزیۆنی و فیلمی دۆكیۆمێنتاری سینەمایی لە ڕووی پێكهاتەی زاراوە و مانا گشتییەكەی، ئەمەش شتێكی ئاساییە، چونكە سینەما پێش تەلەفزیۆن دەركەوتووە. لەبەرئەوە هەندێك شێوەی لە سینەما وەرگرتووە، هەروەها ناونانی بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری لە ناونانی فیلمی دۆكیۆمێنتاری سینەماییەوە وەرگیراوە (الفراجي 2006، 38).

2 - تایبەتمەندییەكانی بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری:

بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری كۆمەڵێك تایبەتمەندی هەیە كە لە فیلمی دۆكیۆمێنتاری جیای دەكاتەوە، پێكهاتوون لە مانەی خوارەوە(Das 2018) :

- ڕاستگۆیی، یەكێكە لە گرنگترین تایبەتمەندییەكانی بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری، چونكە ڕووداوەكان وەكو خۆی دەگێڕێتەوە، ئەمەش وای كردووە كە لە كۆنەوە متمانەی بینەرەكانی بەدەست بهێنێت. هەرچەندە لەم سەردەمەدا بەرنامە دۆكیۆمێنتارییەكان لە شێوازی فیلمە ئاساییەكان نزیك بووتەوە، بۆیە پێویستە زانیارییەكان لەسەرچاوە باوەڕ پێكراوەكان وەربگیرێت و نزیك بێت لە جیهانی ڕاستەقینە.

- بەرنامە دۆكیۆمینتارییەكان، بابەتەكانی دیاریكراوو تایبەتمەندە بە سروشتی ژیان، بۆیە لە ڕووی ناوەڕۆكەوە بابەتەكانی دوورن لە خەیاڵ، كە ئەمەش بۆ بینەر زۆر گرنگە.

- بەرنامە دۆكیۆمینتارییەكان لە ڕووی ناوەڕۆكی بابەتەكانیەوە، بە شێوەیەكی زۆر ورد كار لەسەر زانیاری ناو بابەتەكان دەكات، بە تایبەتی لە ڕووی هەست و سۆزی بینەرەوە، كە زۆرجاران كێشمە كێشم لەسەر دەروونی بینەر دروست دەكات.

- تایبەتمەندی كۆمەڵایەتی، لە بەرنامە دۆكیۆمێنتارییەكاندا گرنگی تەواوی بە پرسە كۆمەڵایەتییەكان دەدرێت، ئەمەش وا دەكات پەیامێكی كۆمەڵایەتی ئامانجدار بۆ بینەر بگوازێتەوە و كاریگەری لەلا دروست بكات و ئاڕاستەی بیركردنەوەی بگۆڕێت.

- لە ڕووی وێنەگرتنەوە، بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری لە فیلمی خەیاڵی یان دراما جیاوازە، چونكە لە فیلمی خەیاڵی و درامادا دانانی گۆشەكان لە ژێر كۆنترۆڵی دەرهێنەردایە، كە زۆر جاریش لە شوێنە داخراوەكان وینەگرتنەكە ئەنجام دەدرێ، بەڵام لە بەرنامە دۆكیۆمێنتارییەكان گۆشەی وێنەكان پەیوەست دەبن بە ناوەڕۆك و سروشتی بابەتەكان، ئەوكاتە درهێنەر كەمتر دەتوانێ بڕیار لەسەر گۆشەكان بدات .

- نەرم و نیانی لە بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری بەبەراورد بە فیلمە خەیاڵی و دراماكان لە ڕووی كاركردنەوە نەرم و نیانی زیاتری تێدایە، چونكە بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری نەخشە ڕێگایەكی جێگیری نیە كە دەرهێنەر پابەندبێ پێوەی .

3 - ئەركەكانی بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری

بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری، تەلەڤزیۆنی بێت یان سینەمایی، چەندین ئەركی گرنگ بەجێ دەهێنێت لە بواری فێركردن و بانگەشە و ڕیكلام و تۆماركردنی مێژوویی و پروپاگەندە لەپێناو بەدیهێنانی ئامانج یان مەبەستێكی دیاری كراو لە گرنگترین ئەو ئەركانەش ئەمانەن:

1. ئەركی میدیایی: بەمانای پێشكەشكردنی زانیاری تەواو دێت لە ڕێگای چاودێریكردنی ڕوداوەكان و تێبینیدان لەسەریان و بەدەستهێنانی زانیاری پێویست بۆ بڵاوكردنەوەی تێگەشتن لەناو خەڵكدا و ناساندنیان بەو ژینگەیەی تێیدا دەژین و ئاگاداركردنەوەیان لەو مەترسیانەی كە هەڕەشە لە كۆمەڵگەكەیان دەكات. هەروەها ئەركی میدیایی بەمیدیای دۆكیۆمێنتاریدا بەتایبەت لەئەركە گرنگەكانە كە هەوڵدەدات زانیاریەكان شیبكاتەوەو شرۆڤەی بكات و مرۆڤ ئاشنا بكات بە ژینگەی دەوروبەری یاخود بە ڕووداوە مێژووییەكان و مێژووی كەسەكان، ئەم ئەركەش چەندین ئامانجی هەیە كە بریتیە لە ڕەخساندنی زانیاری زیاتر بۆ خەڵك كە سودی بۆیان هەبێت لەئێستادا یاخود بۆ داهاتوو، هەروەها بۆ ئەگەری دروست بونی ڕای گشتی سەبارەت بە بابەتێك یان پرۆژەیەك كە دەوڵەت دەیخاتە ڕوو ئیدی كۆمەلایەتی بێت یان ئابوری یان كەلتوری یان سیاسی (شلبي 2007، 211).

2. ئەركی ڕیكلامی: بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری یەكێكە لە ئامرازە گرنگەكان لەبواری ڕیكلام و بازاڕگەریدا، لەم بوارەدا بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری لەسەر ئاستی ناوخۆی وڵات ئامانجی زۆر بەدی دەهێنێت بۆ سیاسەتی حكومەتو دەوڵەت كە دەیەوێت لەناو خەڵكدا بڵاویان بكاتەوە، ڕۆڵی گەورەش دەگێڕێت لە بەرجەستە كردنی ڕۆڵی حكومەتەكان و دامەزراوەكانی دەوڵەتو دەرخستنی دەسكەوتەكانیان لە زۆرینەی بوارەكاندا، پاشانیش دروست كردنی ڕای گشتی پشتیوانكەرو هاوسۆز لەگەڵ ئامانجەكانی دەوڵەت لەو پرۆژەو سیاسەتانەدا. بەڵام لەسەر ئاستی دەرەكی واتە میدیای نێودەوڵەتی، بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری دەگاتە تەواوی جیهان بەهۆی ئەوەی كە ئەم جۆرە فیلمە پشت دەبەستێت بە دەنگو ڕەنگو خستنەروی ڕووداوی راستەقینە، چونكە وێنە بۆتە زمانێكی جیهانیو تواناى زۆر دەبەخشێت بە فیلمی دۆكیۆمێنتاری بۆ گەیاندنی پەیام، بۆیە بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری لەبواری پروپاگەندەی سیاسی و ئابوری و چەندین بواری تر بەكاردێت (هاردي 2015، 5).

3. ئەركی فێركاری: بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری بەشێوەیەكی كارا لە دامەزراوەكانی پەروەردەو فێركردندا بۆ فێركردنی خوێندكاران و فەراهەم كردنی توانا و مەعریفەی نوێ و دەوڵەمەندكردنی زانیاریەكانیان و شرۆڤەكردنی بابەتە ئالۆزەكان بەكاردێت. هەروەك دەكرێت بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری بەكاربێت بۆ ڕوونكردنەوە لە وەرزەكانی خوێندن لە خوێندنگە و پەیمانگا و زانكۆكان، هەروەها بۆ فێركردنی لێوەشاوەیی هونەری و تەكنیكی و پیشەیی لە زۆر بواری تردا (عطاالله 2013، 7). تەكنیكەكانی وێنەگرتن لە بەرنامەی دۆكیۆمێنتاریدا توانای فێركاری بە فیلم دەبەخشێت كە ڕەنگە ئامرازی تر نەتوانێت پێشكەشی بكات وەك گۆڕین لە كاتی فیلم واتە وێنەگرتن بە خێراییەكی زۆرو بەرهەمهێنانی جوڵەیەكی هێواش لەسەر شاشە، ئەم توانایە دەبێتە هۆی فێركردنی وەرگر، بەوەش بەرنامەی دۆكیۆمێنتاری دەبێتە پەیامێكی زۆر گرنگ بۆ بڵاوكردنەوەی

زانست و زانین لە ناوەندی کۆمەڵدا (شلبي 2007، 212).

4. ئەرکی تۆمارکردن و ئەرشیف: ئەرکی تۆمار کردن و ئەرشیف لە کارە گرنگەکانە بۆیە ئەم ئەرکە بەشێکە لە پرۆسەی ئەرشیف و تۆمارکردنی میدیایی، واتە بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری لە تۆمار کردنی ڕووداوەکان و ئەرشیف کردنیان لە ژینگەی سیاسی و کەلتوریدا بەکاردێت، پاشانیش بەکارهێنانی وەك بەڵگەیەکی مێژوویی. ئەم ئەرکە بەشداری دەکات لە گواستنەوەی ئەزمون و تاقیکردنەوەکان و پاراستنی مێژوو ئەرشیف کردنیان لە رابردوووەو گواستنەوەی بۆ ئێستاو داهاتوو. ئەرشیف کردن بەو مانایەی زانینە تۆمارکراوەکان کۆبکرێتەوەو پاشان بڵاوکردنەوەو پەخش کردنیان، بە جۆرێك ئەو زانینانە بەشێوەیەکی هەمەلایەن ڕووداوەکان بگرێتەوەو پشت بەبەستێت بە شێوازەکانی وێنەگرتنی ئاسایی یان بچوکراوە (مایکرۆفیلم) یان هەر شێوەو تەکنیکێکی دیکە تا زانیاریە دۆکیۆمێنتارییەکان زۆرتر بەکاربهێنرێن. (هلال 2009، 60) ئەرکی تۆمارو ئەرشیف کردن بە کارێکی گرنگی پرۆسەی ئەرشیف کردن و تۆماری میدیایی دادەنرێت، زۆرینەی جار ئەم پرۆسەیە لە پێشینەی بایەخی دامەزراوەکانی حکومەت دادەنرێت بە تایبەت ئەوانەی بایەخ بە پرۆژەی مێژوو دەستەبەرکردنی بەڵگەنامە مێژووییەکان دەدەن بەمەبەستی پێشکەش کردنی بە توێژەران، بۆیە دەبینین لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکاندا زۆر کات دەنگ وەسفی وێنەو نووسین و شوێنەکان دەکات بەمەبەستی ڕونکردنەوەیان بۆ وەرگر (الفرجاني 2010، 27).

5. ئەرکی باوەرپێهێنان:،ئەمەش وا لەبینەر دەکات کە هەست بکات خۆی بەشدارە لەشوێنی ڕوودانی ڕووداوەکە، هێز وکاریگەری و چالاکی تەلەفزیۆن زیاد دەکات. تەلەفزیۆن پشت دەبەستێت بە یاساو هێزی کاریگەری دەنگ و وێنە و جوڵە پێکەوە، کە وا لە بینەر دەکەن سەیری بکەن بۆئەوەی بزانن چی ڕوودەدات لە ناوچەکانی جیهان ڕۆژانە بە پێشکەشکردنی بەرنامەی جۆراوجۆر لەسەر ئەم شاشەیە لەبەرئەوەی تەلەفزیۆن توانایەکی تایبەتی هەیە بۆ گەیشتن بە شوێنی ڕوودانی ڕووداوەکان و پێشکەشکردنی وێنە و دەنگەکەی لەگەڵ جوڵەدا، بەشدارییەکی گەورە دەکات لە بەبەڵگەنامەییکردن و باوەرپێهێنان (خضور 2000، 174).

4 - گرنگی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری

بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری یەکێکە لە گرنگترین جۆرەکانی فیلم کە کاریگەری لەسەر زۆر لایەنی ژیان و ژیانی مرۆڤ هەیە، چونکە فەلسەفەی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری بە شێوەیەکی سەرەکی پەیوەستە بە ڕاستی و لێپرسینەوە لە ڕاستییەکان، واتە پرۆسەی ئاشکراکردنی ڕاستییەکانە بۆ ئەوەی ڕاستەوخۆ بگاتە قووڵاییە نەبینراوەکان، بە چارەسەرکردنی چەندین کێشەی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و زانستی کە کۆمەڵگا مرۆییەکان بەدەستییەوە دەناڵێنن، پرۆسەیەکە تیشک دەخاتە سەر هۆکارە ڕاستەقینەکانی ژیان و کێشەکان، جا چ لە ڕێگەی گواستنەوەی ڕاستەوخۆیانەوە بێت، یان دووبارە نمایشکردنەوەی ڕووداوەکان بێت (العناتی 2020، 29) .

- ڕۆڵی هەیە لە چارەسەرکردنی کێشەکانی ناو کۆمەڵگا، بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری ڕۆڵێکی باش دەبینێت لە دەستنیشانکردنی ئەو کێشانەی کە کۆمەڵگا ڕووبەڕووی دەبێتەوە، لە ڕێگەی ئەو پێشنیار و چارەسەرانەی کە دەخرێنە ڕوو.

- تۆمارکردن و بە دۆکیۆمێنت کردنی ڕووداوە گرنگەکان، لە ڕێگەی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری دەتوانین ڕووداوە گرنگەکانی ژیان تۆمار بکەین و بە دۆکیۆمێنت بکرێت، وە پاشان دەتوانین بە تێپەڕبوونی کات وەکو بەڵگەی مێژوویی بەکاری بهێنین، لە ڕێگەی ئەم بەڵگەنامانەوە مێژووی کۆن و نوێ بەیەکەوە دەبەستێتەوە بۆ نەوەکانی ئێستا و داهاتوو.

- پێدانی زانیاری و دەسکەوتەکان، لە گرنگترین ئامانجەکانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری پێدانی زانیاری و ئەو دەسکەوتانەیە کە بەدەستهاتوون، جا چ لە ڕێگەی حکومەتەوە بێت یاخود لە ڕێگەی ڕێکخراوە چالاکیە مەدەنییەکان، بەمەش جوانیەکانی حکومەت بە خەڵک نیشان دەدات و ئەم زانیاریانەش هاوکار دەبن بۆ دروستکردنی ڕای گشتی.

- پاڵپشتیکردنی ئەو بەهایانەی کە خزمەت بە گەشەپێدان دەکان، بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری گرنگی تەواو دەدات بەو بابەتانەی کە لە ناو کۆمەڵگە خزمەت بە کۆمەڵگا دەکەن، بە تایبەتی نیشاندانی بەهای بابەتە خزمەتگوزارییەکانی پەروەردە و تەندروستی و کشتوکاڵ و هتد، بۆ ئەوەی کۆمەڵگا سوودی باشتریان لێ وەربگرێت و ئەمەش وا دەکات ئاستی کۆمەڵگا بەرەو پێش بیات.

- دەرخستن و نیشاندانی بەهرە جیاوازەکان، واتا لە ڕێگەی بەرنامەی دۆکیۆمێنتارییەوە دەتوانرێ بەهرەی هونەری ئەو کەسانە نیشانبدرێ کە لە ناو کۆمەڵگا کاری جیاواز ئەنجام دەدەن لە هەموو ڕووە جیاوازەکانی ژیان، ئەمەش دەبێتە بەرزکردنەوەی مۆراڵی کەسەکەو بەخشینی ئارامی بە کۆمەڵگا.

5 - شێوازەکانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری

لە ساڵی ١٩٩١دا ڕەخنەگری سینەمایی ئەمریکی بیل نیکۆلاس بڕوای وابوو کە هەندێک لە بەرنامە بەڵگەنامەییەکان لە شێوازی دارشتنی تایبەتمەندییەکانیاندا بەریەک کەوتنیان هەبێت، بۆیە پێشنیاری ئەوەی کرد کە شەش شێوازی جیاوازی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری هەبن، کە هەریەکەیان تایبەتمەندی خۆیان لەخۆ دەگرێت، کە ئەو شێوازانە پۆلێنێکە کە دەتوانرێت بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکان دابەش بکات بۆ چەند توخمێکی تایبەت، بەم شێوەیەی خوارەوە(Nichols 2001, 42) :

1. شێوازی نواندن :(Performative Mode) لەم شێوازەدا، دروستکەری بەرنامە خۆی بەشدارە لەناو فیلمەکەدا واتە دەردەکەوێت، پرسیار دەوروژێندرێت و بەدوای وەڵامدا دەچێت، دروستکەری بەرنامەکە گەشت دەکات و ئەوە نیشاندەدات کە چۆن ئەزموونی کەسەکان پێشکەوتن و زانیاری نوێ پێشکەش دەکەن، ئەم زانیاریانە دەداتەوە بینەر، ئەم گەیاندنەش ڕاستەوخۆ لەلایەن خودی دروستکەری بەرنامەکە بەهۆی ئەو ئەزموونە زۆرەی کە هەیەتی لە هەریەکێك لەو بابەتانەی کە کاری لەسەردەکات. ئەم شێوازە بانگ کردنێکە لەلایەن فیلمەکەوە بۆ بینەر، بۆئەوەی بینەر وەڵامێکی هاوسۆزی بداتەوە و دانبنێ بەوەی کە لە بابەتەکە گەیشتووە، زانیاری زیادکردووە.

2. شێوازی بەشداریکردن :(Participatory Mode)لەم شێوازەدا دروستکەری فیلم چاوپێکەوتن لەگەڵ کەسانی ناوبابەتەکە دەکات، پێناسەی کەسەکان دەکات کە لە بەرنامەکەدا دەردەکەون، ئەو کەسانەی بەشداری

بەرهەمەکەن دەبـنە بەشـداربوو لە دۆکیۆمێنتـارییەکەدا زانیـاری بە دۆکیۆمێنتـارییەکە دەبەخشن، زانیاری و وتەکانیان دۆکیۆمێنتارییەکەی لێ بەرهەم دێت.

3. شێوازی تێبینی کردن :(Observational Mode) لەم شێوازەدا کۆمێنت و تێکست نە بەدەنگ نە بەنووسین لەسەر بابەتەکە نییە، هیچ میوزیك و دەنگێکی بۆ زیاد ناکرێـت، جـگەلە سروشـتی ئەو شـوێنەی کە گـرتەکەی لـێ دەگیرێـت، لەناو بەرهەمەکەدا لایەنی مێـژووی لەگەڵ بابەتەکە هـاوپێچ ناکرێـت. هەروەهـا هـیچ پرسـیارێك لە کارێکتەری ناو فیلمەکە ناکرێت و چاوپێکەوتن لە فیلمەکەدا ئەنجام نادرێت، مایك لەناو فیلمەکە دەرناکەوێت و دروسـتکەری فیلمەکە لەناو فیلمەکە دەرناکەوێت. ئەوانەی لەناو فیلمەکەن تەمسـیل ناکەن، وەك ئەوەی ڕووداوەکان بە سروشـتی خـۆیان ڕوویـدەن و دروسـتکەری فـیلمەکە لەشـوێنەکە نەبێـت. ئەمـانە هەمووی هەوڵدانە بۆبەدەست هێنانی گرتەیەك وەك خۆی.

4. شـێوازی ڕەنگدانەوە :(Reflexive Mode)ئەو شـێوازەیە کەبینەر لەگەڵ ناوەرۆکی ڕووداوەکانی ناو بابەتەکە تێکەڵ دەبێت، هەستێکی وا بـۆ بینەر دروسـت دەکات کەدان بەو ڕاسـتیانە بنێـت کە نیشـاندەدرێن. دۆکیۆمێنتـارییەکی سروشـتی نیشاندەدات، کە دەرخستنی ڕاستییەك نەك ئەو ڕاستیانەی کە خـۆیان بوونیـان هەیە و ڕوونن، واتە ڕاستییێکی نوێ. لەگەڵ ئەوەشدا بینەر هۆشیارە لەپرۆسەی دەنگ و مۆنتاژ و تۆمارکردندا. هەر بۆیە بەدۆخی هۆشیاریش بەناوبانگەawareness of the) (processئەم شـێوازە تەنیـا کار لەسـەر لایەنە مێژووییەکانی جیهـان ناکات، بەڵکـو باسی کێشەو گرفتەکانیش دەکات. پشـت بە تەکنیکێـك دەبەسـتێت کە بینەر بێنێتە لەرزەو کاریگەری لەسەردروست بکات.

5. شـێوازی ڕوونکردنەوەیی یاخود خستنەڕوو :(Expository Mode)بە شـێوازی دەنگی خـوداییش ناسراوە (Voice of God) ، ئەمـە جـۆرێکە لەجەختکـردنەوە کە دروسـتکەری فـیلم بەزارەکـی کـۆمێنتی لەسـەر بابەتەکە هەیە. ڕاستەوخۆ قسە بۆ بینەردەکات، بەدەنـگ و تایتڵ گرتەکان شـیدەکاتەوە. گرتەکان ملکەچـی تێکسـت دەبـن. هەمـوو گـرتەکان لە خـزمەتی ئەو سـتۆریە دەبـن کە درووستکەری فیلمەکە نووسیویەتی، گرتەکان خۆیان لەگەڵ تێسکت دەگونجێنن. ئەم گونجاندنە مۆنتاژی شێوازی ئێکسپۆسیتۆری پێدەگوترێت. ئەم شـێوازە بـۆ ڕاپـۆرتە هەواڵیەکانی تەلەڤزیۆن گونجاوە.

6. شێوازی شـاعیرانە :(Poetic Mode) دەربڕینێکی هـونەریانەیە، وێـنە لەگەڵ دەنگ بێ پچڕان درێژدەبێتەوەو مۆنتاژ ئەم کاردەکات. گرتەکان تەواوکەری یەکترێن، واتە مەرج نییە گرتەیەك پەیوەنـدی بەوەی پێشـتر هەبێـت، بەو مـانایەی کە بڵێـین گرتەی دواتر کاری پێشخۆی تەواو بکات. ئەم شێوازە ڕەوانبێژی وچیرۆکی تێدانییە. بەرهەڵسـتی وتـوویژی وێـنە و دەنـگ لە دۆکیۆمێنتـارییەکە ڕەنگـدەداتەوە. لەوانەیە فیلمەکە کۆتایی بێت هێشتا شت هەبێت لەناو فیلمەکە پێویسـتی بە چارەسـەر بێـت (واتە لە فیلمەکە، وێنە یان دەنگ هەبێت پێویستی بەدرێژەدان یان بەشی تر هەبێت بۆ بەخشـینی ڕیتم بەڵام بە بێ تەواوکردن کۆتایی بێت) لەم شـێوازە وێـنە (گرتەی ڤیـدیۆیی) لەدووهـێلی تەریـب لە تەنیشـت یەکـترەوە دەڕۆن و بەیەکەوە ڕیتمێـك دروست دەکەن.

شــــێوازەکانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتــــاری لای (ایاد الداود) لە پێشکەشـــکردنی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاریدا دابەشکراوە بۆ سێ بەش کە ئەمانەن: (الداود 2013، 25)

1. ڕێگای لێکدانەوە: لەم جۆرەدا دۆسییەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ دەخرێنە ڕوو لە ڕێـگەی باسـکردنی پەیوەنـدی نێـوان هـۆکار وئەنجـامەکان ودەرهێنـانی ئەنجام وخسـتنەڕووی چارەسـەر بـۆ کێشـەکە، ئەمەش لە ڕێگـای بەکارهێنـانی دەق و دۆکیومێنـت و ئەرشـیف و وێـنەی ڕونکـردنەوە کە ئەمەش ڕێگـا خۆشـکەرە بـۆ تاوتوێکردن لەسەری بە شێوەیەکی مێژوویی.

2. ڕێگـای سـینەمای ڕاسـتەوخۆ: بەم ڕێگایە ڕوداو و ئەزمـونە مرۆڤـایەتییەکان دەخـرێنەڕوو لەڕێگـای بەشـدارپکردنی کامێـرا لە شـوێنی ڕوداو و هەڵوێسـتە کەسـایەتییەکان.ئەم ڕێگـایە پشـت دەبەسـتێت بەوێنەگـرتنی تایـبەت ودەنگـی ڕاسـتەوخۆ،لە بنەڕەتیشـدا تێبیـنی ومۆسـیقای دەرەکی ونوسـین ونوانـدن وتەنانەت چاوپێکەوتنیش قبوڵ نییە.

3. ڕێگـای کارلێککـردن: کارلێکە لە نێـوان دروسـتکەری فلیم وبابەتەکە،دەنگی دەبیســتین کاتێــك دەچێــتە ناو گفتوگــۆی شــایەتحاڵەکان، ڕەنــگە دانەر خــۆی شایەتحاڵبێت یان لێکۆڵەرەوە بێت، لەم ڕێگایەدا شێوازی هـونەری بەکاردەهێنرێـت، هەروەهـا لەم جـۆرەدا دەسـەڵات لە دەقەوە دەگـوازرێتەوە بـۆ کاردانەوە و بۆچـونی خەڵك و لێدوانە جیاوازەکان لەسەر بابەتی دیاریکراو دەخرێتە ڕوو بۆئەوەی خەڵـك جارێ هەڵوێستی خۆیان لەسەر ئەو بابەتە ڕێکبخەنەوە.

بەشی سێیەم: لایەنی شیکاری

یەکەم: ڕێکاری شیکاری

1. جۆر و میتۆدی توێژینەوە:

ئەم تـوێژینەوەیە لە جـۆری تـوێژینەوە وەسـفییەکانە، بەو پێـیەی تـوێژینەوەی وەسـفی سـەبارەت بە تـوێژینەوە میـدیاییەکان باشـترین و گونجـاوترین جـۆری توێژینەوەیە، چونکە وەسفی دیاردە و بابەتەکان دەکات و لە ڕێگەیەوە ئەنجامێکی ورد و دیاریکـراو بە دەسـتەوە دەدات، ڕێبـاز(میتۆد) ی ئەم تـوێژینەوەیە شـیکاری ناوەڕۆکە. توێژەر بە مەبەستی هەڵهێنجاندن و گەیشتن بە ئەنجامێکی زانستی پشتی بە میتۆدی "شیکردنەوەی ناوەڕۆک" بەستووە

2. کۆمەڵگە و سامپڵی توێژینەوە:

کـۆمەڵگەی تـوێژینەوەکە پێکـدێت لە سـەرجەم کەناڵە ئاسـمانییە کوردییەکان لە هەرێمی کوردستان، کە گرنگی بە پەخش و بەرهەم هێنـانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتـاری دەدەن وەک ژانەرێکی گرنگی تەلەفزیۆنی مامەڵەی لەگەڵ دەکەن. لەبەر زۆری کەناڵی ئاسـمانی لە هەرێمی کوردسـتان تەنهـا کەناڵی کوردسـتان بیسـت و چـوار K24، لە پارێزگـای هەولێـر وەرگـیراوە، هـۆکاری هەڵـبژاردنی کۆمەڵگـای تـوێژینەوەکە و دەستنیشانکردنی ئەو کەناڵە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، لە ڕووی جوگرافییەوە، لە شارێکی هەرێمی کوردستانە، هەروەها گرنگی زۆر بە بەرهەم هێنانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری دەدات، سامپلی ئەم توێژینەوە بریتییە لە سـەرجەم بەرنامە دۆکیۆمێنتـارییەکانی کەناڵی کوردســتان بیســت و چــوار " K24، کە ژمـارەیان (12) بەرنامەیە بە شـێوەی

گشــتگیر (حصر_ شـامل) وەرگیراوە لە مـاوەی 3مانگـدا کە لە 1/1/2022 تاکو 1/4/2022. دیاریکراو

3. **سنووری توێژینەوە:**

- سنووری شوێن: سنووری کۆمەڵگەی ئەم توێژینەوەیە، بریتیەلە شاری هەولێر، کە بنکەی سەرەکی کەناڵی کوردستان بیست و چوار "K24 لێیە.
- سـنووری کات: سـنووری سـامپڵی تـوێژینەوە لە رووی کاتەوە، هەفـتەکان 12 هەفتەیە(3 مانـگ) لە مـاوەی دەستنیشـانکراودا لە رێککەوتی (1/4/2022-1/1/2022).
- سـنووری بابەت: سـنووری ئەم تـوێژینەوەیە لە رووی بابەتەوە تایـبەتە بە شـێوازەکانی مۆنتـاژ لە بەرنامە دۆکیۆمێنتـاریەکانی کەناڵە ئاسـمانییەکانیە کـوردییەکان لە کەناڵـی کوردسـتان بیسـت و چـوار "K24 " لە مـاوەی دەستنیشانکراوی توێژینەوەکە وەرگیراوە.

4. **کەرەستەی توێژینەوە:**

تـوێژەر بـۆ تـوێژینەوەکەی دوو کەرەسـتەی بەکارهێنـاوە: تێبینـی زانسـتی و، شیکرنەوەی ناوەڕۆک.

دووەم: خستنەرووی ئەنجامی شیکردنەوەی ناوەڕۆك:

1. **زانیاری شێوازەکانی بەرنامەی دۆکیومێنتاری**

خشتەی1 شێوازەکانی بەرنامەی دۆکیومێنتاری روون دەکاتەوە

ژ	شێواز	ژمارە	%
-1	Participatory Mode	12	%44.44
-2	Reflexive Mode	10	%37.04
-3	Expository Mode	5	%18.52
-4	Observational Mode	0	%0
-5	Performative Mode	0	%0
-6	Poetic Mode	0	%0
کۆی گشتی		27	%100

خشـــتەی1 زانیـــاری نمـــونەی تـــوێژینەوە لەبارەی شـــێوازەکانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتاری روون دەکاتەوە کە تێیدا شـێوازی بەشـداریکردن (Participatory Mode)لە پلەی یەکەم دێت، بە (12) دووبارە بـوونەوەو بەرێـژەی (44.44%)، هەرچی شـێوازی ڕەنگـدانەوەیە (Reflexive Mode) لە پلەی دووەم دێت بە (10) دووبارە بـوونەوەو بە رێـژەی (37.04%)، هەروەهـا شـێوازی نمـایش (Expository Mode)لە پلەی سێیەم دێت بە (5) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (18.52%)، بەڵام هەرچـی شـێوازەکانی) نوانـدنPerformative Mode، تێبینیکردنObservational Mode ، شـاعیری (Poetic Mode هیچ دووبارە بوونەوەیەکیان بەخۆوە نەبینیوەو هیچ ڕێژەیەکیشیان بۆ دیاری نەکردوون.

ئەگەر سـەرنج بـدەینە ئەم خشـتەی سـەرەوە کە تایـبەتە بە داتاو زانیـارییەکان تایـبەت بە شـێوازەکانی بەرنامەی دۆکیۆمێنتـاری لە کەناڵـی کوردسـتان بیسـت و چوارK24، دەرهێنەر شـێوازی بەشـداری کردنی لە هەر (12) بەرنامە جیـاوازەکانی دۆکیۆمینتـــارییەکانی بەکارهێنـــاوە، کە ئەم شـــێوازە ڕێـــگە بە دەرهێـــنەر دەدات چـاوپێکەوتن لەگەڵ کەسـانی ناو بابەتەکە بـکات، بەپێـی مـاوەی ئەو سـامپڵەی وەرگیراوە دەرکەوتـووە، بە ڕێـژەی (100%) چاوپێکەوتنی تێـدا ئەنجامـداوە، واتا دەرهێنەر سـودی تەواوی وەرگرتـووە لەم جۆری شـێوازە، لەگەڵ ئەوەشـدا هەوڵی داوە لەگەڵ ئەم شێوازە بۆ گەیاندنی پەیامی ناوەڕۆکی بابەتەکەی سـود لە شـێوازێکی تری دۆکیۆمێنتاری وەربگرێت، چونکە دەرهێنەر بۆی هەیە پشت بە شـێوازێک یان زیاتر ببەسـتێت لە شـێوازەکانی دۆکیۆمێنتـاری، لەبەر ئەوەی هەنـدێک جار بابەتەکە بەیەک شـێواز ناتوانێ پەیامی تەواوی ناوەڕۆکی بابەتەکە بگەیێنێت ئەویش شـێوازی ڕەنگدانەوەیە، ئەو شـێوازە بینەر لەگەڵ ناوەڕۆکی رووداوەکانی ناو بابەتەکە تێکەڵ دەکات، هەسـتێکی وا بـۆ بینـەر دروسـت دەکات کەدان بەو ڕاسـتیانە بنێـت کە نیشـاندەدرێن. واتا دۆکیۆمێنتـارییەکی سروشـتی نیشـان دەدات، بەڵام شـێوازەکانی نواندن و تێبینیکردن و شاعیری، لە هیچ کام لە بابەتی بەرنامەکان ڕەنگی نەداوەتەوە بەکارنەهاتوون، کە دەکرا بەکار بهێندرێت لەبەشێک لە ناوەڕۆکی بابەتەکان.

2. **زانیاری شێوازەکانی مۆنتاژ**

خشتەی2 خستنەڕووی زانیاری لە رووی شێوازەکانی مۆنتاژ روون دەکاتەوە

ژ	شێوازەکانی مۆنتاژ	ژمارە	%
-1	Continuity Editing	12	%46.14
-2	Tonal Editing	7	%26.92
-3	Harmonic Editing	5	%19.23
-4	Rhythmic Editing	2	%7.69
-5	Parallel Editing	0	%0
-6	Intellectual Editing	0	%0
-7	Metric Editing	0	%0
-8	Juxtaposition	0	%0
کۆی گشتی		26	%100

خشـتەی2 زانیـاری نمونەی تـوێژینەوە لەبارەی شـێوازەکانی مۆنتـاژ لە بەرنامە دۆکیۆمێنتـارییەکان ڕوون دەکاتەوە، کە تێیـدا مۆنتـاژی بەردەوامی (Continuity editing)لە پلەی یەکەم دێت، بە (12) دووبارە بوونەوەو بەرێژەی (46.14%)، هەروەهـا مۆنتـاژی تـۆنی (Tonal editing) لە پلەی دووەم دێت بە (7) دووبارە بـوونەوەو بە ڕێـژەی (26.92%)، هەرچـی مۆنتـاژی هـارمۆنیە (Harmonic editing)لە پلەی سێیەم دێت بە (5) دووبارە بـوونەوەو بە ڕێـژەی (19.23%)، وە مۆنتاژی ڕیتمی (Rhythmic editing) لە پلەی چوارەم دێت بە (2) دووبارە بـوونەوەو بە ڕێـژەی (7.69%)دێـت، بەڵام شـێوازە مۆنتـاژەکانی هاوتەریـب (Parallel editing)، ئەندێشەیی(Intellectual editing) ، پێوانەیی (Metric editing)، یەکترجێگیرکـردن (Juxtaposition) هـیچ دووبارە بوونەوەیەکیـان بەخۆوە نەبینیوە،و هیچ ڕێژەیەکیشیان بۆ دیاری نەکردوون.

دوای شـیکردنەوەی داتاو زانیـارییەکان کە تایـبەتن بە شـێوازەکانی مۆنتـاژ لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی ک کوردستـان بیسـت و چوارK24، دەرکەوتـووە دەرهێنەر لە بەرهەم هێنانی دۆکیۆمێنتارییەکانی دا گرنگی زیاتری بە شـێوازی مۆنتـاژی بەردەوامی داوە، ویستویەتی لە ڕێگەی ئەم جۆرە مۆنتاژە کە ستـایلێکی کلاسـیکیە هەموو ئەو ڕووداو و زانیاریانەی کە هەن لە ناو بابەتەکان بە جیاوازی کات و شوێنی ڕووداوەکان بە شێوەیەک لەگەڵ هەستی بینەر تێکەڵ بکات، لەبەر ئەوەی دەرهێنەر بۆ ئەوەی پەیامەکەی ڕوونتر بگات بە بینەر بۆی هەیە لە شـێوازێک زیاتـر بەکار بهێنێت لە کاتی پرۆسەی مۆنتاژکردندا، لێرەدا هەوڵی داوە لەگەڵ شێوازی مۆنتـاژی تۆنی تێکەڵی بکات بە ئامانجی بڕینی گرتە و ئینسـێرتەکان قـوڵکردنەوەیانە بە بەهـای سـۆزداری نێـو دیمەنەکان، بەبێ ڕەچـاوکردنی مـاوەی درێـژی ئینسـێرتەکان، بەڵام دەرهێنەر هیچ سودێکی لە شێوازەکانی مۆنتاژی (هاوتەریب، پێوانەیی، ئەندێشـەیی، یەکتر جێگیرکردن) نەبینوە، چونکە ئەم شێوازانە پێک دێن لە دوو هێـل و بابەت کە هەندێکیان بە تەریب دەڕۆن و هەنـدێکی تریشـیان دەبـنە بەرهەممە هێنـانی بابەتـێکی نوێ، هەرچی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کوردسـتان بیسـت و چـوار K24 لەسـەر یەک هێڵ و یەک بابەتی دیاریکراو کاریان کردووە.

3. زانیاری بەکارهێنانی کارتێکەری ڤیدیۆیی

خشتەی3 بەکارهێنانی کارتێکەری ڤیدیۆیی ڕوون دەکاتەوە

ژ	جۆر	ژمارە	%
-1	Cut	588	72.32%
-2	Dissolve– Mix	142	17.47%
-3	Wipe	20	2.46%
-4	Zoom Out	19	2.34%
-5	Zoom In	14	1.72%
-6	Fade Out	11	1.35%
-7	Fade In	10	1.23%
-8	Out Focus	5	0.62%
-9	Focus In	3	0.37%
-10	Blur	1	0.12%
-11	Chroma Key	0	0%
-12	Superimposition	0	%0
کۆی گشتی		813	%100

خشـتەی3 زانیـاری نمونەی توێژینەوە لەبارەی بەکارهێنـانی کارتێکەری ڤیـدیۆیی ڕوون دەکاتەوە کە تێیـدا کارتـێکەری بـڕین (Cut) لە پـلەی یەکەم دێـت، بە (588) دووبارە بـوونەوەو بەڕێـژەی (72.32%)، هەرچـی کارتـێکەری تێکەڵکـردنە (Mix– Dissolve) لە پلەی دووەم دێت بە (142) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (17.47%)، هەروەها کارتێکەری سڕینەوە (Wipe) لە پلەی سێیەم دێت بە (20) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (2.46%)، وە کارتێکەری دوور کردنەوە (Zoom Out) لە پـلەی چـوارەم دێـت بە (19) دووبارە بـوونەوەو بە ڕێـژەی (2.34%)، هەروەها کارتێکەری نزیـک کردنەوە (Zoom In) لە پلەی پێنجەم دێت بە (14) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (1.72%)، وە کارتێکەری لابردنی وێنە (Fade Out) لە پلەی شەشەم دێت بە (11) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (1.35%)، هەروەها کارتێکەری دەرکەوتنی وێنە (Fade In) لە پلەی حەوتەم دێت بە (10) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (1.23%)، هەرچی لابردنی لێڵ کردنیشە (Out Focus) لە پلەی هەشتەم دێت بە (5) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (0.62%)، وە چوونە لێڵ کردنیش (Focus In) لە پلەی نۆیەم دێت بە (3) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (0.37%)، بەڵام کارتێکەرەکانی (کلیلی کرۆما Chroma Key) و (Superimposition) هیچ دووبارە بوونەوەیەکیان بەخۆوە نەبینیوە، وە هیچ ڕێژەیەکیشمان بۆ دیاری نەکردوون.

ئەگەر سەیری ئەم خشتەی سەرەوە بکەین کە تایبەتە بە زانیارییەکانی تایبەت بە بەکارهێنانی کارتێکەری ڤیدیۆیی لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی کوردستان بیست و چوارK24، دەرکەوتووە دەرهێنەر سوودی لە بەشێکی زۆری کارتێکەرەکان وەرگرتووە لە مۆنتاژکردنی بەرنامەکان کە هەرەیەکەیان بۆ ئامانجێکی دیاریکراو بەکاردێن بەتایبەتی کارتێکەری بڕین بە ڕێژەیەکی زۆر بەکارهێناوە لە مۆنتاژکردنی بەرنامەکانیدا لە چاو کارتێکەرەکانی تر، چونکە کارتێکەری بڕین یەکێکە لە گرینگترین ئەو کاریگەریانەی کە بەکاردێت لە پرۆسەی مۆنتاژکردندا، شێوازێکی سادەیە بەکاردێت لە نێوان گرتەکا، بڕین واتە گواستنەوە لە گرتەیەک بۆ گرتەیەکی تر، یاخود لە کامێرایەک بۆ کامێرایەکی تر، ئەم شێوازە بۆ چەند مەبەستێک بەکاردێت، کە گوزارشت و شیکردنەوەی زیاتر دەکات، تێکەڵ کردن یاخود (Mix) ئەم کارتێکەرە بە ڕێژەیەکی بەرچاو بەکارهاتووە لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا، باشتر وایە ئەم کارتێکەرە زیاتر لە نێوان وێنەکان بەکاربهێنرێت هەربۆیشە پسپۆران پێشنیاری ئەوە دەکەن کە ئەم جۆرە کاریگەرییە لە دیمەنە جوڵاوەکان بەکارنەهێنرێت، چونکە ئەنجامێکی نەشیاو پێشکەش دەکات، گۆڕینی نیوەی گرتەیەک لەگەڵ نیوەی گرتەیەکی تر لە دوو سەرچاوەی جیاوازدا مانای تەواو دەبەخشێت لە نیوان دوو وێنە یاخود دوو دیمەنی جیاواز، لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی کوردستان24 بە تایبەتی بابەتە هونەرییەکانیش ئەم کارتێکەرە لە وێنە ڤیدیۆییەکانیش بەکارهاتووە، لە ڕێگەی جوڵەی هێواش (Slow Motion)، بەڵام کارتێکەری (Chroma Key)، (Superimposition)یشە، لە هیچ بەشی ناو بابەتە دۆکیۆمێنتارییەکانی کوردستان24 بەکار نەهاتوون، بە تایبەتی کاری کارتێکەری (Superimposition) ئەوەی کە لە یەک کاتدا دوو دیمەنی شاشەی جیاواز نیشان دەدا لە دوو شوێنی جیاواز.

4. زانیاری جۆری گرتەکانی کامێرای (Camera Shot)

خشتەی4 جۆری گرتەکانی کامێرا (Camera Shot) دیاری دەکات

ژ	جۆری گرتە	وردەکاری گرتە	ژمارە	%
-1	LONG SHOTS	Long Shot	94	%20.13
		Medium Long shot	46	%9.85
		Extreme Long Shot	6	%1.29
-2	MEDIUM SHOTS	Medium Shot	82	%17.56
		Medium Long Shot	18	%3.85
-3	OVER SHOULDER SHOT	Over-the-shoulder shot	28	%6
-4	CLOSE-UP SHOTS	Close	139	%29.76
		Medium Close-Up	41	%8.78
		Extreme Close-Up	13	%2.78
	کۆی گشتی		467	%100

خشتەی4 زانیاری نمونەی توێژینەوە لەبارەی جۆری گرتەکانی کامیرا (Camera Shot)ڕوون دەکاتەوە کە تێیدا گرتەی (Close) لە پلەی یەکەم دێت، بە (139) دووبارە بوونەوە،و بەرێژەی (29.76%)، هەرچی گرتەی(Long Shot) ە، لە پلەی دووەم دێت بە (94) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (20.13%)، هەروەها گرتەی(Medium Shot) ، لە پلەی سێیەم دێت بە (82) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (17.56%)، وە گرتەی (Medium Long shot) لە پلەی چوارەم دێت بە (46) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (9.85%)، هەروەها گرتەی (Medium Close-Up)لە پلەی پێنجەم دێت بە (41) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (8.78%)، وە گرتەی (Over-the shoulder shot) لە پلەی شەشەم دێت بە (28) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (6%)، هەروەها گرتەی (Medium Long Shot)لە پلەی حەوتەم بە (18) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (3.85%)، هەرچی گرتەی(Extreme Close-Up) ە لە پلەی هەشتەم دێت بە (13) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (2.78%)، هەروەها گرتەی (Extreme Long Shot) لە پلەی نۆیەم دێت بە (6) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (1.29%) دێت.

ئەگەر سەرنج بدەینە ئەم خشتەیە کە تایبەتە بە داتاو زانیارییەکانی تایبەت بە گرتەکانی کامێرا (Camera Shot)، لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی ک کوردستان بیست و چوارK24، دەرکەوتووە گرتەی (Close) کە گرتەیەکە بۆ بابەتی نزیک بەکاردێت، لە هەموو گرتەکانی تر بە ڕێژەیەکی زۆرتر بەکاریان هێناوە لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکان، ئەم گرتەیە نزیکە بۆ زیاتر ناساندنی تەن و دیمەنەکان بەکاردێت، لە چاوپێکەوتنەکانیش بەکاردێت لە سەرووی سینگەوە دەست پێ دەکات بۆ سەرەوەی لەش، ئەو گرتانە لە ڕێگەی کامێراوە بەکاردێن بە گشتیش بۆ لایەنی مرۆیی و نامرۆییەکان بەکاردێن، دەرهێنەر سودی لە هەموو ئەو گرتانە وەرگرتووە، لەو ڕێگەی ئەو گرتانەوە هەوڵی داوە هەموو ئەو دیمەنانە لە رووی دووری و نزیکی بابەتەکانەوە بناسێنێت، بەڵام لە رووی ڕێژەی بەکارهێنانیانەوە جیاوازە ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ ناوەڕۆکی بابەتەکان، (Extreme Long Shot) ئەم گرتەیە کە دوورترینیانە لە بابەتەکە واتا وێنەی تەنەکە و هەموو چواردەوری تەنەکەش نیشان دەدات وە ناونیشانەکەی دیاری دەکات، بەڵام دەرهێنەر بە ڕێژەیەکی کەم لە چاو گرتەکانی تر بەکاری هێناوە لەناو بەرهەم هێنانی دۆکیۆمێنتارییەکانیدا.

5. زانیاری بەکارهێنانی مەبەستی کاریگەری بڕینی گرتەکان

خشتەی5 زانیاری بەکارهێنانی مەبەستی کاریگەری بڕینی گرتەکان دیاردەکات

ژ	بەکارهێنانی کاریگەری بڕین	ژمارە	%
-1	بۆ درێژەدان بە بەردەوامیی جوڵانەوەکە	226	%40.50
-2	ڕیزبەندی و ڕێکخستن	177	%31.72
-3	بۆ گۆڕینی کات و شوێن.	102	%18.28
-4	تەرکیز و بەرهەمهێنانی ماناکان	23	%4.12
-5	بەکارهێنانی ناڕوون	17	%3.05
-6	ڕوونکردنەوە و لێکدانەوە	13	%2.33
-7	کۆتایی هێنان بە ڕووداوێک و خستنە رووی ڕووداوێکی تازە	0	%0
	کۆی گشتی	558	%100

خشتەی5 زانیاری نمونەی توێژینەوە لەبارەی بەکارهێنانی مەبەستی کاریگەری بڕینی گرتەکان ڕوون دەکاتەوە کە تێیدا بۆ درێژەدان بە بەردەوامی جوڵانەوەکە لە پلەی یەکەم دێت، بە (226) دووبارە بوونەوەو بەرێژەی (40.50%)، هەرچی ڕیزبەندی و ڕێکخستنە، لە پلەی دووەم دێت بە (117) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (31.72%)، هەروەها بۆ گۆڕینی کات و شوین، لە پلەی سێیەم دێت بە (102) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (18.28%)، وە تەرکیز و بەرهەم هێنانی ماناکان لە پلەی چوارەم دێت بە (23) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (4.12%)، هەروەها بەکارهێنانی ناڕوون لە پلەی پێنجەم دێت بە (17) دووبارە بوونەوەو بە ڕێژەی (3.05%)، هەرچی ڕوونکردنەوە و لێکدانەوە لە پلەی شەشەم دێت بە (13) دووبارە بونەوەو بە ڕێژەی (2.33%) دێت، بەڵام کۆتایی هێنان بە ڕووداوێک و خستنە رووی ڕووداوێکی تازە، هیچ دووبارە بوونەوەیەکیان بەخۆوە نەبینیوەو هیچ ڕێژەیەکیشیان بۆ دیاری نەکردووە.

ئەگەر تێبینی بکەین داتاو زانیارییەکان کە تایبەتە بە بەکارهێنانی مەبەستی کاریگەری بڕینی گرتەکان لە بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانی کەناڵی کوردستان بیست و چوارK24، دەرهێنەر کاریگەری بڕینی زیاتر بە مەبەستی درێژەدان بە بەردەوامیی جوڵانەوەکە و ڕیزبەندی و ڕێکخستنی دیمەن و گرتەو وێنەکان داوە بۆ ئەوەی پەیامی ناوەڕۆکی بابەتەکەی لە رووی ڕێکخستن و ڕیزبەندکردنی وێنە لەگەڵ دەنگ یاخود

ڕیزکردنی گرتەو گۆشەکانی کامێرا لە خزمەتی یەکتریدا تەواو بکەن، لەبەر ئەوەی ڕووداوەکانی ناو بابەتە دۆکیۆمێنتارییەکانی کوردستان بیست و چوار K24 تەنها باسی یەک ڕووداون، دەرهێنەر کارتێکەری بڕین (Cut)ی بەمەبەستی کۆتایی هێنان بە ڕووداوێک و خستنە ڕووی ڕووداوێکی تازە بەکارنەهێناوە تەنانەت بۆ یەکجاریش.

دەرئەنجام

گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکە بریتیە لە:

1- کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا بە گشتی پشتی بە شێوازەکانی بەشداری کردن (Participatory Mode)، ڕەنگدانەوە (Reflexive Mode)، بەستووە، شێوازەکانی نواندن(Performative Mode) تێبینیکردن(Observational Mode) شاعیری(Poetic Mode) بەهیچ جۆرێک بەکارنەهێناوە.

2- کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا لە ڕووی شێوازی مۆنتاژەوە زیاتر گرنگی بە مۆنتاژی بەردەوامی (Continuity editing)، مۆنتاژی تۆنی (Tonal editing)، کە دەگرا جۆرەکانی تریش بەکاربهێنێ.

3- کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا گرنگی تەواوی داوە بە هەموو کارتێکەرە ڤیدیۆییەکان بەتایبەتی کارتێکەری بڕین (Cut) کە لە ماوەی سامپڵی توێژینەوەکە وەرگیراوە (588) جار بەکاری هێناوە.

4- کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا لە ڕووی جوڵەی کامێراوە (Camera Movements)گرنگی بەهەموو جوڵەکانی کامێرا داوە، بەڵام زیاتر گرنگی بە جوڵەی ئینسێرت (Cutaway) داوە.

5- کەناڵی کوردستان بیست و چوار K24 لە بەرهەم هێنانی بەرنامە دۆکیۆمێنتارییەکانیدا زیاتر گرنگی بە گرتەی (Close)ی داوە کە گرتەیەکی نزیکە لە ڕووی گرتەکانی کامێرا (Camera Shot)، لەبەرامبەردا گرتەی (Extreme Long Shot) کە دوورترین گرتەیە کەمترینیان بەکارهێناوە لە دۆکیۆمێنتارییەکانیان.

سەرچاوەکان

1- إبراهيم عامر. 2019. المونتاج التلفزيوني. عمان: دار كنوز المعرفة.

2- أديب خضور. 2000. مدخل إلى الاعلام: نظرية وممارسة. دمشق: المكتبة الإعلامية.

3- اياد الداود. 2013. كيف تصنع فيلم وثائقا، الكويت: دار حنين.

4- خضر اللحياني. 2008. أثر الفضائيات على المراهقين في المملكة العربية السعودية. الرياض.

5- كرم شلبي. 2007. فن الكتابة للراديو والتلفزيون. القاهرة: مكتبة التراث الاسلامي.

6- رباب عبدالطيف. 2016. فنيات المونتاج الرقمي. عمان: دار الاسامة.

7- رعد عبد الجبار ثامر. 2013. الفن السينمائي بين النظرية والتطبيق . بغداد : مطبعة المعارف.

8- ضياء مرعي. 2004. (السينما التسجيلية في مصر). الاسكندرية: دار الوفاء.

9- عبدالباسط سند. 2013. فن المونتاج التليفزيوني. القاهرة: مطبعة مصر.

10-عبدالرحمن وهيبة. 2000 . تكنولوجيا مستقبلات الاقمار الاصطناعية. شعاع للنشر والعلوم،.

11-فرمان عەبدولرەحمان. 2019. ڕۆژنامەگەری تەلەفزیۆنی بەرهەمهێنانی ڤی تی و دۆکیۆمینتاری. چاپخانەی کارۆ.

12-محمد علي الفرجاني. 2010. فن الشريط التسجيلي. القاهرة: الدار العربية للكتاب.

13-محمود سامي عطاالله. 2013. "الانتاج الوثائقي في التلفزيونات العربية." مجلة الاذاعات العربية (محمود سامي عطا الله، (الانتاج الوثائقي في التلفزيونات العربية)، تونس، اتحاد اذاعات الدول العربية، مجلة الاذاعات العربية، العدد٣ ،١٢٢، ص 17) تونس، اتحاد اذاعات الدول العربية، ، العدد٣ ،١٢٢،.

14-منى سعيد الحديدي. 1999. لفيلم التسجيلي (تعريفه اتجاهاته اسسه وقواعده). القاهرة: ط3، دار الفكر العربي.

15-مورشيت هاردي. 2015. السينما التسجيلية عند جريرسون ، ترجمة صلاح التهامي. القاهرة : المؤسسة المصرية العامة للنشر.

16-مى محمد حمدان العناتى. 2020. معالجة البرامج الوثائقية و الاستقصائية فى تلفزيون المملكة الاردنى دراسه تحليلية. عمان: الرسالة الماجستير غير المنشورة قسم الاعلام كلية الاعلام جامعة الشرق الاوسط.

17-ناتوت هلال. 2009. التوثيق الاعلامي. بيروت: دار النهضة العربية.

18-نجلاء الجمال. 2013. فن المونتاج التلفزيونى. القاهرة: دار المصرية اللبنانية.

19-نجم شهيب. 2003 . مدخل الى السينما و الراديو و التلفزيون. عمان: دار المعتز.

20-نهلة عبدالرزاق. 2019. الافلام التسجيلية الوثائقية. عمان: دار اليازورى.

21-نەبەز ئەحمەد حەسەن. 2017. بەکارهێنانی شێوازەکانی مونتاژ لە بەرهەم هێنانی ڕاپۆرتی تەلەڤزیۆنی لەکەناڵە ئاسمانییەکانی هەرێمی کوردستان. سلێمانی: نامەی ماستەر بڵاونەکراوە بەشی ڕاگەیاندن، کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان، زانکۆی سلێمانی.

22-هيربريت زيتل. 2004. المرجع فى المونتاج التلفزيونى، ترجمة سعدون الجنابى و خالد الصفار. الامارات العربية: دار الكتاب الجامعى العين.

23-والتر فون لاروخ. 2018. ژورناليسم راديويى، مترجم: محمد اخگرى. تهران: انتشارات سمت.

24-المنصور، مجيد (2020) . ألافلام الوثائقية، ركيزة الأنتاج السينمائي. عمان: دار الاسامة.

1. Demonstrating the importance and role of editing in documentary programs of Kurdistan TV 24 K2
2. Presenting the reality of the editing process in documentary programs of Kurdistan TV 24 K2
3. Presenting information in terms of the type of documentary programs of Kurdistan 24 K24.
4. Demonstrating the methods of documentary programs of Kurdistan24.

The most important findings of this study are:

1. Kurdistan 24 K24 has generally relied on participatory mode and reflexive mode in producing its documentary programs.
2. Kurdistan 24 K24 has paid more attention to continuity editing and tonal editing in the production of documentaries.

Keywords: Montage, style, documentary program, satellite channels

25-Aufderheide, Patricia. 2007. Documentary film. New York: Oxford University press.

26-Das, Trisha. 2018. How Write A Doumentary Script "Documentary Film. WWW. Britannica.Com.

27-Nichols, Bill. 2001. Introduction to Documentary. USA ,Indiana University Press - Bloomington and Indianapolis.

28-Sheila, Bernard،. 2011. Documentary Storytelling. Berlin.

Montage styles in the documentary program of Kurdish satellite channels (Kurdistan 24) as an example

Shawen Nawzad RafeeQ

Department of Media Techniques, Erbil Technical Administrative College, Erbil Polytechnic University, Erbil, Kurdistan Region, Iraq.

shawen.rafeeq@epu.edu.iq

A.P D. Dler Ahmad Hama

Department of Media Techniques, Erbil Technical Administrative College, Erbil Polytechnic University, Erbil, Kurdistan Region, Iraq.

dler.hama@epu.edu.iq

Abstract:

This research is entitled **(Montage styles in Documentary Programs of Kurdish satellite channels**) (Kurdistan24). For example, this research is descriptive research, which is appropriate to the research method, to obtain data and information The research community is Kurdistan24 The sample of this study includes all documentary programs of Kurdistan Twenty-Four (K24), which number (12) programs in a comprehensive manner (exclusively) received during the three months from 2022/1/1 to 2022/4/1

The importance of this study is:

1. It is also an academic attempt to explain the relationship and interaction between editing and documentary programming.
2. An attempt to understand how the editing of documentaries on Kurdish television channels affects production.

The most important objectives of this study are: